

Брой 66
ISSN 2815-5394

IRIS PAPERS

24 юли 2025
Год. 27

Умом Россию не понять...

Огнян Минчев

Издател: Институт за регионални и международни изследвания
А: гр. София, 1113, ул. Антон П. Чехов № 51, ет. 3
W: <https://www.iris-bg.org/>
E: mail@iris-bg.org

Български публични говорители често и твърде механично повтарят един от най-повърхностните позитивистки аргументи на свои западни колеги – поражението на режима в Кремъл е неизбежно, защото Русия разполага с национален доход, съответстващ едва на националния доход на Нидерландия или Италия. Безспорно, националният доход представлява утвърден индикатор за богатството на една нация, измерено в общия обем на транзакциите, направени в стопанския обмен между нейните граждани. Оценката на руския национален доход беше много трудна по време на Съветския съюз, доколкото официалната статистика боравеше с оценки на стойността на един или друг ресурс, откъснати от какъвто и да е пазарен измерител. Днес, разбира се, Русия е пазарно общество и изчислението на националния ѝ доход е доста по-лесно, но този факт не подпомага особено оценката за реалните потенциали на Москва за поддържане на определена агресия – като тази в Украйна. Просто защото

потенциалите на Русия се измерват и през редица други индикатори, повечето от които са част от една много различна от западната културна и социална среда.

Един от основните пропагандни аргументи на руската историография и текуща агитация се свежда до утвърждаването на "изключителните човешки качества на съветския (руския) човек, творящ чудеса и подвизи в саможертва за своята родина..." Без да е необходимо да затъваме в този тип "чудодейна" пропаганда, трябва да си дадем сметка, че Руската империя е наследник на една хилядолетна традиция на азиатски чергарски империи. В определени периоди те мобилизират огромни човешки маси и осъществяват впечатляващи териториални завоевания в обширния азиатски континент и на запад от него. Цялата писана история на човечеството изобилства със свидетелства на подобни имперски или квази-имперски проекти на властово възходящи чергарски народи от Изток, завладяващи територии, "осмукващи до бял

кокал" завладяното и настъпващи да завладеят нови земи, които ще бъдат също "осмукани" и загърбени. Не ви ли прилича това в известна степен на генотипа на Руската империя, която никога не се е занимавала с благоустрояване на своите обширни териториални простори, а винаги се е стремела преди всичко към продължаваща външна експанзия?

Разбира се, ресурсният потенциал винаги представлява важна предпоставка за успешна военна експанзия. Но в руския случай неговото измерване трябва да вземе предвид определени специфики, които западните стратегии и анализатори често negliжират, вписани в логиката на собствената си рационална култура на мислене. За западния човек благоустройството на неговата обществена среда е ултимативен приоритет. Западното общество съществува и се развива като създава разумни форми на подобряващо се стопанство, инфраструктура, стандарт на живот, градска среда и т.н. Руската традиция не толерира подобна загриже-

ност за облагородяване на обществената среда. Нито пък стандартът на живот на поданиците на империята някога е имал каквото и да е значение за взимането на едно или друго решение на властовия връх. Огромните природни богатства на Русия са на разположение и когато са необходими по-големи количества от тях, те просто биват мобилизирани – най-често в контекста на една следваща военна кампания на имперска експанзия.

Същото е отношението и към човешкия ресурс. Човешкият живот няма особено висока цена в руската гържавна традиция. Това особено силно се набива в очи след впечатляващия ръст на западната обществена осъзнатост относно ценността на всеки отделен човек при синтеза на християнския персонализъм и просвещенския хуманизъм. В Русия мобилизирането и хвърлянето на фронта на масиран човешки ресурс – толкова голям колкото е необходимо – не се различава по нищо от мобилизирането и хвърлянето във военната кампания на всеки друг ресурс

под контрола на империята. Западният империализъм обикновено практично пресмята не само потенциалния риск от загуба на човешки живот на фронта – за която властта носи отговорност пред общественото мнение, но и загубата на всеки друг ресурс съобразно поставените цели. Има граници на разумно разширяване на военните разходи в условията на военна необходимост. Тези граници не са безкрайно еластични. В Русия най-често са безкрайно еластични. Парите от всякакви обществени пера могат да се трансформират във "военната икономика". В магазина видовете сирене безпроблемно могат да бъдат намалени от 13 на 3 – или изобщо да се спре подаването на сирене. Дори хлябът може да се подава по купони, ако "фронтоът и Родината" изискват това. Да припомним още веднъж – и животът на отделния човек е "държавна собственост" в най-неограничения смисъл на думата.

За да направим дългия разказ достатъчно разбираем и по-къс – националният доход не е измерител на военен потен-

циал в Русия в степенята и по логиката, по която потенциалите се измерват на Запад. Търпимостта на руския поданик към властта е пословична. Тя се изчерпва внезапно, по логика, която е чужда на западния алгоритъм на мислене и безропотното подчинение се сменя с периоди на "смутни времена", масови бунтове и всеобщ граждански конфликт и хаос, който погребва конкретна фаза в развитието на руския имперски проект. Досега не съм виждал надежден анализ за това, кога при днешните обстоятелства на агресията срещу Украйна, търпението на руснака може да се изчерпи и при какви условия. "Не се знае – ще наблюдаваме", заключават по-опитните експерти, очевидно информирани за безбройните грешки на своите предшественици при оценката на руската обществена ситуация. Тази неопределеност важеше с пълна сила и през епохата на съветския режим, когато големи кохорти "кремлинолози" грижливо измерваха влиянието на членовете на Политбюро по подреждането им на мавзолея за поредната манифестация.

Единици останаха в историята с по-адекватни прогнози на лимитите на съветската сила и перспектива. Същото се отнася и до рухването на съветската империя, което никога не подозираше като реалистична възможност дори броени години преди колапса на Съветския съюз.

Написаното готук не означава, че руската властова и гражданска действителност не могат да бъдат изследвани и прогнозирани, но означава че оценката трябва да зависи от специфичните индикатори на културния контекст в развитието на Руската империя, където стандартните западни индикатори на сила, потенциал и перспективно развитие на определена кризисна ситуация трябва да бъдат пречупени през спецификите на руското общество. Това, между другото, се отнася далеч не само до

западните анализи на Русия – колкото и самите руснаци да я считат за "уникална" действителност (умом Россию не понять...) Отнася се за всяка незападна действителност, която носи собствена логика на развитие и интерпретация. Да си припомним ли западната убеденост, че след като забогатее с успеха на своя капитализъм, Китай "неизбежно" ще се демократизира, защото капитализмът и демокрацията вървят ръка за ръка. Е, Китай забогатя, но режимът на комунистическата партия се втвърди допълнително, вместо да се либерализира. Националният доход е една полезна абстракция за измерване на икономическа мощ, която трябва да се ползва с отчитане на културния контекст, в който протича измерването и следващите от него допълнителни анализи и оценки.